

HEDESLSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 2 - 79. årg.

15. feb. 1958

INDHOLD:

Nogle
betragtninger

Tildelt
Hedeselskabets
sølvbæger

Forstassistent
Otto Christensen

En vestjysk
hedegård
ca. 1865

Oplag: 19.300

Bukh traktorer er skræddersyet til danske landbrug!

Derfor har BUKH-traktorerne netop den kombination af egenskaber, De har brug for. De betaler ikke for egenskaber, som De ikke kan udnytte, og De mangler heller ikke egenskaber, som De burde have til prisen.

Hver eneste del i en BUKH-traktor findes på fabriken i Kalundborg.

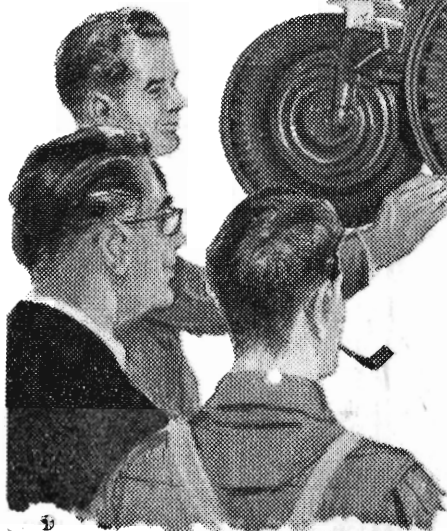
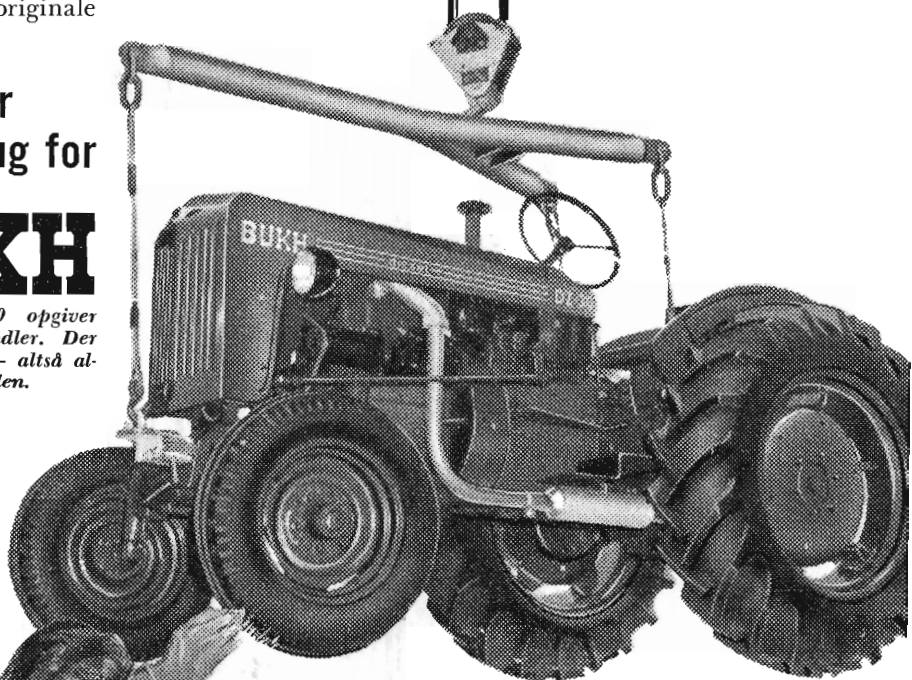
Derfor vil De aldrig komme til at mangle eller vente på originale reservedele.

Derfor har De brug for

BUKH

Kalundborg 1400 opgiver nærmeste forhandler. Der er nu over 100 — altså altid een i nærheden.

Skabt af BUKH's erfarne ingeniører i stadig samarbejde med førende danske landmænd og landbrugseksperter

DZ-30 til mindre og mellemstore brug.
DZ-45 til større bedrifter.

MOTORFABRIKEN BUKH^{A/S} KALUNDBORG

Kender De MAC 35?

McCULLOCH's uforlignelige, elegante og prisbillige kædesav til fældning af nåletræ og let bøg

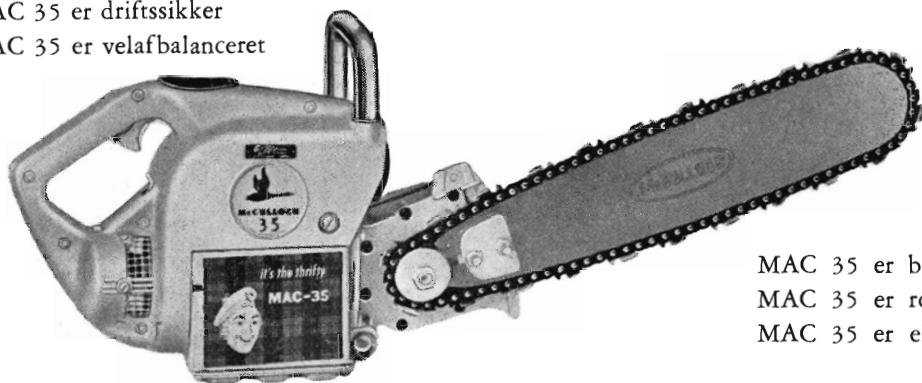
MAC 35 sætter de laveste stød, fordi sværdet ligger i plan med motorhusets højre side.

Uden omstilling af sværdet arbejder MAC 35 i alle stillinger.

MAC 35 er startssikker

MAC 35 er driftssikker

MAC 35 er velafbalanceret

MAC 35 er billig
MAC 35 er robust
MAC 35 er elegant

Alle reservedele havæs på lager

MAC 35, der tåler en robust behandling, er en kædesav, man ikke kan køre „sur“

Med McCULLOCH opnår man de store resultater

Demonstration ved henvendelse til

ENEIMPORTØR

Carl F. Petersen
HOVEDKONTOR & LAGER
GL. KØGEVEJ 65, KBHVN., VALBY
TLF. 30 11 38

KØBENHAVN AFDELING
TLF. C. 1938

AARHUS AFDELING
Tlf. 2 62 33

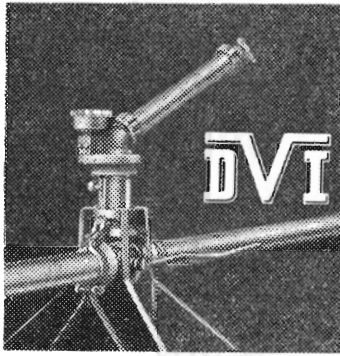
ODENSE AFDELING
TLF. 4110

AALBORG AFDELING
TLF. 2 88 55

Løve Garn

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade . København K.

VANDINGSANLÆG

med Kanoner eller Sprinklers

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj, Fredericia

Tlf. Erritsø 125

Skovarbejderskolen 1957/58

Alle kursus i indeværende
sæson er optaget.

Bogsalg:

Håndredskaber til skovarbejdet ved
G. Bergsten og I. Nissen; udgivet
af skovarbejderskolen kr. 4,00

Arbejdstekniske råd og vink
/G. Bergsten - 3,00

Motorsavens brug og
vedligeholdelse - 1,00

Regnskabsbog for motor-
save - 1,50

Ved forudbetaling sendes bøgerne
porto frit. P s. v.

Iver J. Nissen.

Skovarbejderskolen, Kagerup.
Tlf Helsingø 302 u. Giro 724 03.

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
Kjøbenhavns Handelsbank

Kontor i
Karup og Kølvrå

VESTJYLLANDS MERGELFORSYNING

Andelsselskab

**udnyttelse af lokale lejer
og
tilrettelægning af mergelleverancer.**

Moderne grab-materiel til rådighed. - Levering af højprocentig mergel fra egne lejer.
Jordbrugskalk og pulv. kalk i fine kvaliteter fra Hillerslev Kalkværk.

Alle oplysninger og tilbud fås hos:

TRIER HØJ,
kasserer,
Vostrup.

I. M. LAURIDSEN,
næstformand,
Gerding.

JESPER JESPERSEN,
formand,
Paghøllé 2, Herning. Tlf. 793 Herning.

AERGLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Hedeselskabets

Tidsskrift

Nr. 2

15. februar 1958

79. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 50 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktionsudv.: Afdelingsl., skovrider B. Steenstrup (formand), forstand. N. C. Nielsen og overingeniør N. Venov. Redaktør: H. Skodshøj. Tryk: Carlo Mortensen, Viborg.

Indhold: Ved årsskiftet. — Nogle betragtninger. — Tildelt Hedeselskabets sølvbæger. — Forstassistent Otto Christensen. — En vestjydsk hedegård ca. 1865. (Fortsættelse.) — I få ord.

Forsiden: Adskillige steder er det lykkedes at få gennemført tilplantning af afgravede brunkulslejer. Billedet viser således en ca. 10-årig tilplantning af et leje vest for Brande.

*V*ed kuren på Christiansborg den 9. januar overbragte formanden for Hedeselskabets bestyrelse Hans Majestæt kong Frederik den IX, selskabets høje protektor, Det danske Hedeselskabs bedste ønsker i anledning af årsskiftet.

Hans Majestæt pålagde formanden at bringe medlemmerne kongens tak og gode ønsker for det nye år.

Nogle betragtninger

Aktuelle dræningsproblemer

Af K. Sandahl Skov.

I heldigvis ret sjældne tilfælde kan det hænde, at et drænanlæg ikke fungerer på en sådan måde, at det opfylder de krav om en god og effektiv afvanding, der oprindeligt blev stillet til det. Årsagerne kan være mange og forskelligartede.

Ses der bort fra de tilfælde, hvor årsagerne til en fejlslagen dræning skal søges i de tekniske dispositioner, kan de mere eller mindre defekte drænanlæg indordnes under to hovedgrupper.

Til den første kan henregnes de tilfælde, hvor dræningen har virket tilfredsstillende i de første år efter anlægget, men hvor virkningen efterhånden er aftaget, således at arealerne efter kortere eller længere tids forløb igen må karakteriseres som vandlidende. I disse tilfælde må årsagerne i reglen søges enten i en mangelfuld vedligeholdelse af afløbsgrøfter og gennemløbsbrønde eller i det forhold, at drænledningernes vandføringsevne efterhånden er aftaget. Denne sidste kalamitet kan være forårsaget af flere grunde. Ledningerne kan enten blive mere eller mindre tilstoppede af indtrængende sand eller udfældet okker, eller vandtilstrømningen til ledningerne kan hæmmes, fordi stødfugerne efterhånden er blevet delvis blokerede. Er f. eks. drænrørene lagt meget tæt sammen, og det var god latin i gamle dage, eller har rørene efter nedlægningen udvidet sig, kan de fine fuger mellem rørene relativt let blive tilkittet enten med udfældet okker eller med fine partikler, der med vandet er ført ned til rørene.

Det er dog meget sjældent, at denne form for beskadigelse resulterer i en total blokering af ledningerne, bl. a. fordi drænrørene i reglen ikke er så regelmæssigt tildannede, at fugerne overalt slutter tæt sammen.

Den anden gruppe omfatter de sjældne tilfælde, hvor et nyt drænanlæg overhovedet ikke eller kun i yderst beskednen grad har forbedret afvandingen. Hvor dette er tilfældet, vil en nærmere undersøgelse som oftest afsløre, at der under disse arealer findes jordlag med trykvand. Den systematiske dræningsmetode vil så godt som altid vise sig utilstrækkelig på arealer med trykvandsforekomster.

De her omtalte årsager til en mangelfuld drænvirkning er efterhånden alle velkendte. De projekterende teknikere er opmærksom på disse problemer og søger på forskellig måde og med forskellige midler at sikre drænanlæggenes fortsatte effektivitet.

Ved undersøgelse af nogle tilfælde, der må henregnes under an-

den gruppe, er det imidlertid påvist, at der også kan være en anden årsag til en ganske fejlslagen dræning. I disse tilfælde blev det først fastslået, at forklaringen ikke skulle søges i forekomster af trykvand. Ved afdækning af dele af drænledningerne blev det endvidere konstateret, at ledningerne var rene og tilsyneladende fuldt intakte. Derimod var ledningernes vandføring iøjnefaldende beskedne og stod

Drænet areal i Nordjylland, hvor drænene ikke virker.

på ingen måde i et rimeligt forhold til det meget vand i den omgivne jord.

Det lå ganske klart, at de nedlagte ledninger af en eller anden grund ikke fungerede som dræn og følgelig ikke var i stand til at føre det skadelige overskudsvand bort fra de vandlidende arealer.

En nærmere undersøgelse viste, at årsagen hertil var den ganske enkle, at ledningerne var omgivet af jordlag, der var så tætte og kompakte, at vandet ikke kunne trænge igennem dem.

Visse jordtyper er sammensat af et sådant materiale, at de må betragtes som i al fald delvis vandstandsende. Det gælder i særlig grad de typer, der karakteriseres som finsand (mo-jord) og lerblandet finsand. Det er ikke blot i naturlig lejring, at denne jordtype kan være meget tungt gennemtrængelig. Hvis den i omgravet tilstand udsættes for en vandslemning, kan jordpartiklerne lejre sig på en sådan måde, at den bliver helt vandtæt og passende kan sammenlignes med en fed cementblanding.

Som et illustrerende eksempel på, hvor tæt et sådant slemmet jordlag kan være lejret omkring en drænledning, kan nævnes en undersøgelse af et defekt drænanlæg, der var nedlagt på et lavtliggende areal.

Umiddelbart før undersøgelsen blev gennemført, var der indtruffet et højvande, således at vandspejlet i de grøfter, der tjente som afløb for arealets drænledninger, stod en del over drænudløbene. Da der blev gravet ned til drænledningerne højere oppe på arealet, og stødfugerne blev skrabet fri, foregik der en så voldsom luftudstrømning fra ledningerne, at lyden kunne høres på adskillige meters afstand. Situationen var altså den, at det stigende vandspejl havde sammenpresset luften i ledningerne, og jorden omkring rørene var så tæt, at luften ikke kunne undvige, og der var følgelig opstået et betydeligt luftovertryk.

Det er indlysende, at sådanne »lufttætte« drænledninger overhovedet ikke fungerede som dræn. Det pågældende areal henlå derfor også i den samme vandlidende tilstand, som før det var blevet drænet.

Ved en nærmere undersøgelse viste det sig, at de pågældende ledninger var nedlagt i et tæt lerblandet finsandslag. Rørene lå i en dyb fuge, således at de $\frac{2}{3}$ af rørenes overflade var omgivet af jord i naturlig lejring, og den omgravede jord over rørene, der også bestod af den vanskelige jordtype, havde tilsyneladende været udsat for en slemning under drænarbejdets udførelse.

De projekterende drænteknikere bør måske i endnu højere grad end tidligere være opmærksom på det forhold, at nedlægning af drænledninger i jordlag, der består af lerblandet finsand, kan afstedkomme særlige vanskeligheder med hensyn til vandtilstrømningen til drænledninger.

Ved nydræning på arealer med finkornede jordlag bør der drages omsorg for, at drængrøfterne graves op med »fuld« bundbredde, at slæbeskovlen kun anvendes til den fineste afretning af grøftebunden, og endelig at rørene aldrig dækkes med det finkornede materiale. Al grøftefylden bør lægges op på jordoverfladen og udsættes for en udtørring, inden det evt. igen fyldes tilbage i grøften.

I mange tilfælde vil det endelig være i høj grad formålstjenligt, trods de forøgede anlægsudgifter, at anvende et egnet dækningsmateriale, der sikrer en god vandtilstømning til drænrørene.

Bestående drænanlæg, hvis funktionsevne er nedsat eller helt elimineret af den her omtalte årsag, vil i mange tilfælde kunne forbedres for en ret beskeden bekostning.

Med passende afstand, f. eks. 10 m, men i særlig grad i alle lavninger, graves ledningerne helt fri på en strækning af f. eks. 1 m.

Rørene efterses, og ligger de meget fast sammen, kan de eventuelt perforeres på oversiden med en fin dorn eller et tilsvarende redskab. Derefter pakkes rørene omhyggeligt med et passende materiale af græstørv eller tørvejord, og hullet fyldes op helt til jordoverfladen med et groft og porøst materiale, f. eks. murbrokker, ral eller groft grus.

I flere tilfælde er det konstateret, at en sådan fremgangsmåde i væsentlig grad har forbedret afvandingen.

Mulighederne for at forbedre dræningen kan imidlertid variere en del fra areal til areal, det må derfor altid tilrådes, at der foretages en nærmere undersøgelse, inden arbejdet med udbedring af et drænanlæg påbegyndes. Forholdene kan endvidere ligge sådan, at også andre metoder kan bringes i anvendelse for at forbedre drænvirkningen. Der er således set eksempler på, at en dyb pløjning i væsentlig grad har forbedret et areals afvanding. Det er endvidere sandsynligt, at en undergrundsløsning i nogle tilfælde vil være en særdeles nyttig foranstaltning.

Tildelt Hedeselskabets sølvbæger

Ved en fest i anledning af at gårdejer Jørgen Hansen Jørgensen, Terpling, Glejbjerg, den 1. februar fyldte 70 år, blev han hædret med tildelingen af Hedeselskabets sølvbæger, som på Hedeselskabets vegne overræktes ham af formanden for Astrup m. fl. sognes landboforening, gårdejer A. H. Madsen, Bækmark, Vejrup.

I 1912 købte Jørgen H. Jørgensen et hede- og moseareal på ca. 60 tdr. land i Terpling og samtidig hermed en meget forsømt gård, hvis arealer lå op mod det nævnte areal. En væsentlig del af gårdens arealer bestod også af hede og mose eller jord, der var ved påny at springe i lyng. Sammen med en broder begyndte han omgående opdyrkningen af jorderne, bl. a. hentede de selv mergelen fra en nærliggende mergelgrav, ialt ca. 900 læs. Senere leveredes mergelen fra lejerne ved Raakær Skole og Grene. Heden er i årenes løb opløjet med hestekraft for de 85 tdr. lands vedkommende, kun til de sidste 13 tdr. land er der brugt traktor. I de senere år er der gennemført et betydeligt dræningsarbejde.

Jørgen H. Jørgensen, der er født i 1888 i Tvile i Astrup sogn, blev i 1918 gift med Helene Marie Jacobsen, men mistede sin hustru i 1948.

I 1932 nedbrændte udbygningerne, der genopførtes i udvidet stand. Oprindeligt var der 4 køer, 4 kalve og 2 heste på gården, og i 1952 var der en første klasses gård på ca. 120 tdr. land med en prima

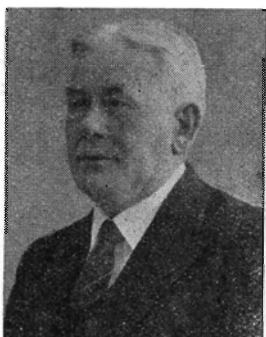
besætning, således at han dette år kunne bygge en ny gård på halvdelen af jorden, og derefter afstå en god gård til hver af de to sønner. Tilsammen er der nu på de to gårde en besætning på 70 kreaturer.

Det er et bemærkelsesværdigt opdyrkningsarbejde, der her er udført. Lønner for mange og lange slidsomme dage er ikke udeblevet.

Forstassistent Otto Christensen

Den 23. januar 1958 afgik forstassistent Otto Christensen ved døden efter flere års sygdom. Han ville den 28. februar være blevet 70 år.

Forstassistent Christensen fik eksamen fra Hedeselskabets elevskole på Birkebæk den 15. marts 1910. Efter et års ophold i Norge, hvor han beskæftigede sig med skov- og savbrug, kom han i 1911 til Paabøl plantage. I 1918 blev han forstassistent, og fra 1924 havde han sit virkefelt i Harreskov plantage med tilhørende område i en del af Ringkøbing amt med ca. 50 private plantager. Den 1. oktober 1954 tog han sin afsked på grund af svigtende helbred.

Forstassistent Christensens egentlige manddomsgerning kom til at ligge i Harreskov plantage og det omliggende tilsynsområde. Hans 30-årige virke satte sig dybe spor, og han blev en kendt og agtet skikkelse i mange sogne. Christensen var en typisk repræsentant for den periode af Hedeselskabets liv, der prægedes af direktør Chr. Dalgas, som var distriktets skovrider til sin afgang i 1933. Det var en periode, som var kendetegnet ved sparsommelighed og nøjsomhed. Plantagernes udgiftside var i almindelighed større end indtægten, og der var god grund til at være påpasselig. Christensens retlinede karakter gjorde ham til en yderst loyal medarbejder, der med alvor holdt sig Hedeselskabets formål for øje.

Forstassistent Christensens mangeårige arbejde som formand i Hammerum herreds plantningsforening og som bestyrelsesmedlem i Videbæk plantningsforening har givet sig udslag i talrige læbæiter og småplantninger, og det må navnlig fremhæves, at han havde et åbent blik for løvtræernes anvendelse i udkanter og som 2. kultur i småplantninger og plantager.

Forstassistent Christensen var levende interesseret i ophjælpning

**FYENS
 LANDMANDSBANK
 ODENSE**

Vestergade 33 - Telf. 46 (6 lin.)

Åben 9¹/₂—12¹/₂ og 14—16, lørdag 9¹/₂—12¹/₂
 Fredag til kl. 17. Udfører alle bankforretninger

Har De husket

at bestille

FODERSUKKERROE

Gul Dæno XI

- DANMARKS BEDSTE

- ellers gør det nu!

VÆR
 Dæhnfeldt-
 KUNDE
 det betaler sig

Dæhnfeldts
 garanterede *Gro*

1/5 L. DÆHNFELDT • ODENSE • TELF. 6

SKANDIA jordbrugskalk —
 SKANDINAVISK KALK & KRIDT I/S

Aalborg: telefon 2 92 55
 Værket: telefon Sdr. Tranders 110

Benyt

**HEDEFYR
 TRÆKULSOVNER**

og bjergfyrr-kul til
 opvarmning ved vinterbyggeri.

En trækulsovn er ideel til interi-
 mistisk opvarmning, i. eks. af driv-
 huse og roehuse.

Den har fordele, som ingen anden
 ovn.

- ✗ Billig i anskaffelse.
 - ✗ Billig i drift.
 - ✗ Højeste varmeudvikling.
 - ✗ Intet varmetab i rør og skorsten.
 - ✗ Kulsyreudviklingen sikrer hurtigste pudsafhærdning.
 - ✗ Let at passe.
 - ✗ Fylder minimalt.
 - ✗ Let transportabel.
- Ovn og trækul faas hos Deres leve-
 randør af bygningsmateriale.

Det danske Hedeselskab

Brande, telf. 147

H. Theut

VIBORG - Tlf. 1559 . 1560

Brunkul - Mergel - Kalk

Midtjyds Brunkul Industri
 Tlf. Kølør 28 x

Katrinebjerg Teglværk
 Tlf. Hejnsvig 17

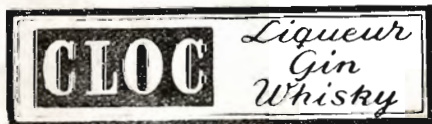
Mursten - Drænrør

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. A.

Telefon Skive 1030

Alle størrelser i drænrør leveres

Telefon Viborg 1330

„DANSK STAALGÆRDE“

BEDSTE OG BILLIGSTE HEGN
TIL MARK, SKOV, HAVE ETC.

AKTIESELSKABET
NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

Rødkjærsbro Cementvarefabrik

ved I. T. Birk Telef. Rødkjærsbro 14

FØRER KUN Δ MÆRKEDE VÆRER
Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres
Forlang tilbud

Røde

drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

● Fredenshøj Teglværk
Aabenraa Telefon 22127

**Entreprenørmateriel
af enhver art....**

Lokomotiver, tipvogne, spormateriel,
gravemaskiner, kraner, dieseldumpers,
pumper etc.

SOPHUS BERENDSEN A/S

»Ørstedhus«, København V.
Tlf. C. 8500 . Tlgr. Berendsen

**Viborg Byes og Omegns
Sparekasse**

Telefon 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—13

Aftenekspedition:

Fredag: Kl. 19—20

Filialer:

Karup

Flyvestation Karup

Mammen

Kjellerup Betonvarefabrik

ved I. T. Birk — Telefon 45 Kjellerup

Efter kl. 17: Rødkjærsbro telefon 14

FØRER KUN Δ MÆRKEDE VÆRER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

FORLANG TILBUD

SIN

Livsforsikring

Livrenteforsikring

Ulykkesforsikring

Ansvarsforsikring

Hospitalsforsikring

Grundejerforsikring

Automobilforsikring

tegner man

NORDISK

Livsforsikrings-A/S af 1897

Ulykkesforsikrings-A/S af 1898

Hovedkontor:

St. Kongensgade 128 - Grønningen 17, København K. - Telefon 2860

Indhent tilbud

Brug **RANDERS**
ØREB

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

af vildtbestanden og sad i 20 år som politikredsens repræsentant i Dansk Jagtforening, ligesom han i en årrække var formand for den lokale afdeling af D. J.

Otto Christensen vil blive husket som en af de gamle »Birkebækkere«, der følte sit virke som et kald, og som havde troens overbevisning om, at vi kan gøre landet rigere og bedre gennem træplantning.

Birkebæk, den 28. januar 1958.

A. Mørch Sørensen.

En vestjydsk hedegård ca. 1865

Efter professor C. Raunkiærs notater

I efterfølgende bringes et nyt afsnit om jorderne på Raunkiær i Lyhne sogn:

Samme Oprindelse som 41—42 havde Engpartiet 43 vest for Markerne, mellem disse og »æ Dieg«; det højeste Parti (48) nærmest Di- get blev behandlet som 42 i Haab om at faa det omdannet til Eng, men det var for tørt, og der var ikke Vand nok til Vanding.

Og saa var der endelig den smalle Strimmel Eng langs Sydsiden af Markerne lige fra disses sydvestlige til deres sydøstlige Hjørne. Den vestlige Del blev vandet lidt ved Hjælp af en Vandingsgrøft, der ved en Opstemning i Skelgrøften omtrent midtvejs mellem D og E tilførtes Vand fra denne; naar der samtidig lavedes Opstemning i Bækken, hvor denne fra »æ Kjerkeng« løber ind i Farbrors Eng, saa løb Vandet nemlig gennem Grænsegrøften mellem Kirkeengen og Farbros Eng hen til Skelgrøften ved E og derfra gennem Skelgrøften mellem Raunkiærs og Farbrors Eng hen til den omtalte Opstemning; fra denne førte ogsaa en Vandingsgrøft mod Vest hen gennem Farbrors Eng. Naar Opstemningen fjernedes, løb Vandet videre gennem Skelgrøften forbi Sydenden af »æ Dieg« gennem en Grøft langs Nord- siden af vor Skolevej, hvor der saa, naar vi kom ned paa den lavere Del, ofte var Oversvømmelse, der kunde være lidt vanskelig at pas- sere paa vor Vej til Skole.

Det meste af Engbunden langs Markernes Sydside havde vist op- rindelig været hede- eller moseagtigt, og der var endnu i min Tid hedeagtige Partier med lidt Lyng, navnlig var oprindelig et større

Parti af denne Art lidt vest for E, tæt ved Skelgrøften. Jeg husker, at det blev pløjet, brændt og dyrket med Havre, der var overordentlig høj, jeg husker, at Far en Dag kom hjem herfra med Havrestraa af Mands Højde.

5. V a n d e. I Tilknytning til Engene med deres Vandingsgrøfter ligger det nær at omtale, hvad der ellers fandtes af synligt Vand. Der maa her skelnes mellem to Aarstider: Den tørre Sommertid og den mere eller mindre vandrige Tid fra Efteraar til Foraar. Før Kulturbehandlingen begyndte, har der i Sommertiden næppe været stedsevarende vanddækket Bund, men vel mere eller mindre vaade Steder, dog kan man vel ikke helt benægte Muligheden af, at Regntidens Vildbække enkelte Steder kan have dannet saa dybe strømlaaede Huller, at der maaske ogsaa om Sommeren her kan have staaet lidt Vand, f. Eks. i Nærheden af »æ Vild« (Kortet, 38). Efter at Enggrøfterne var lavet, kunde der, som foran omtalt, her være visse Steder, hvor der i ikke alt for tørre Aar kunde staa lidt Vand, ogsaa om Sommeren, men i meget tørre Somre var ogsaa her Vandet forsvundet, selv om Bunden vedblev at være saa fugtig, at Sumpplanterne kunde holde sig i Live. Det eneste synlige Vand, der i saadanne Tider var til Stede hele Aaret, var i de to Mergelgrav-Omraader: Mergelgraven i det nordøstlige Hjørne af »æ Sletpletter« og »æ Liimgraw« lige nordøst for Gaarden. Den første spillede ingen stor Rolle for os, som Mergelgrav blev den vist kun benyttet, da »æ Klynmues« og i sin Tid visse Dele af »æ Sletpletter« blev pløjet og merglet. Som Vandingssted for Ungkvæget benyttedes den kun lidt. Da den var plantefattig, forekom den os kold og uvenlig og havde ikke stor Interesse for os Børn. Helt anderledes med »æ Liimgraw«, der tillige havde den store Fordel, at den laa lige ved Gaarden. Selve Mergelgravningen skal ikke omtales paa dette Sted. Selv om der ikke blev foretaget Mergelgravning hvert Aar, saa foregik det dog meget ofte ogsaa i min Tid, og paa den Tid, da min Erindring begynder, var der allerede et stort Mergelgrav-Omraade, nemlig hele den nordlige og midterste Del. Naar en ny Grav paabegyndtes, blev »æ Ower«, de Sand- og Lørlag, der laa ovenpaa Mergelen, gravet af og fyldt ud i en gammel Mergelgrav ved Siden af, men da det opgravede Mergellag var tykkere end Overlaget, blev den gamle Mergelgrav ikke helt fyldt op. Terrænet, der stadigt udvidedes, kom saaledes til at bestaa dels af vandfyldte Mergelgrave, dels af Strækninger, der var fyldt op til en Højde, saa Vandet herfra kunde afledes gennem Vandingsgrøfter. De saaledes opfyldte Partier var ikke videre regelmæssigt jævne, der var derfor en betydelig Forskel i Fugtighedsgrad paa de forskellige Steder, hvilket atter betingede en forskellig Flora. Denne blev endnu mere forskelligartet ved den Vandplanteflora, der

bredte sig ud over de ældste af de vandfyldte Mergelgrave. Først og fremmest blev disse dækkede af de smukke, ovale Blade af svømmende Vandaks, som vi kaldte »Hundtaang« (Hundetunge).

De Mergelgrave, som jeg husker blev gravet, var i Øst- og Syd-

Skitse over Raunkiær's jorder.

siden, og saa i Vestsiden den Mergelgrav, der ligger tæt til Plantagen, og som blev gravet, før Plantagen blev anlagt. Sidstnævnte Mergelgrav var i mine sidste Drengenaar Vandingssted for Kreaturerne, men jeg husker en Tid, da der vandedes ved en Mergelgrav ved Sydsiden og ved en Mergelgrav i Midten af Omraadet.

De dybe Mergelgrave, der paa nogle Steder havde ret bratte Sider, var lidt farlige. Vi Børn blev derfor advarede imod dem, og dette virkede saa meget stærkere, som vi under Mergelgravningen havde set de dybe Huller med de bratte Sider. Baade den Gang og langt senere i Livet kom de farlige Mergelgrave ikke sjeldent til at spille en stor og pinefuld Rolle i mine Drømme. En stor og dyb Mergelgrav ved Sydsiden gik tæt ind til den græsklædte høje Brink, et stort Stykke af denne havde løsnet sig og var gaaet ned og laa som en smuk grøn isoleret Flade skraat ud mod Vandet; jeg drømte saa, at jeg laa paa denne skraa Flade og holdt mig fast i Græsset for ikke

at tumle ned i Mergelgraven, men til sidst kunde jeg ikke holde mig fast længere, og var nødt til at falde ned, og saa vaagnede jeg med et Skrig. Da denne pinlige Drøm i Tidens Løb kom igen flere Gange, lærte jeg at sige til mig selv i Drømme, at det jo kun var en Drøm, og at jeg derfor ikke behøvede at være saa bange for at lade mig falde, naar jeg ikke kunde holde mig fast længere; men naar jeg saa i drømme lod mig falde og kom ned paa Bunden af den dybe Mergelgrav aabnede der sig ligesom et tragtformet Hul ned til en anden Mergelgrav nedenunder, og saaledes nedefter, hvilket gav en saadan Angst, at jeg ogsaa da vaagnede med et Skrig. — I en anden Drøm, der ogsaa kom igen, var »æ Liimgrav« ligesom en Samling tæt ved hverandre liggende dybe Brønde, kun adskilt ved ganske smalle Vægge, og i Drømmen befandt jeg mig kravlende paa de smalle Kanter mellem Brøndene, som jeg tilsidst ikke kunde undgaa at falde ned i, ogsaa her vaagnede jeg med et Skrig.

I »æ Liimgrav« var der, som sagt, adskilligt, der tiltrak os. Foruden Vegetationens Forskelligartethed og Frodighed fandtes her adskillige Dyr: Hundestjler, enkelte Gedder og Aal, Frøer og Tudser var der mange af, der kunde sine Steder være helt sort af Haletudser, desværre var Vandet altid uklart, saa man kun kunde se det, der kun kom op i Overfladen. Oven paa Vandet dansede de sorte glimsende »Hvirvlere«. Dernæst var der flere forskellige Arter af Guldsmede, baade de store brune og de mindre med tynd Krop med smukke Farver: grønne, blaa o. s. v.

Paa dette Sted skal ogsaa »æ Ljerregraw« (47) omtales. Lergraven (æ Ljerregraw) eller Lergravene (Ljerregraw) laa oppe syd for Gaarden, lige øst for Vejen til Knude, i Vinkelen mellem Vejstykkerne 6 og 7. Det meste var i min Tid en grøn græsklædt Lavning med Sivtuer, det var gamle Lergrave, der var bleven jævnet noget, men jeg husker dog ogsaa, at der i Østsiden en Gang var en frisk Lergrav. Jeg formoder, at den blev gravet i 1858 for at skaffe det Ler, der skulde bruges ved Bygningen af Laden. Om Somren var Lergraven ganske tør, men om Vinteren var der her ofte en lille Sø, og da den laa lavere end de omgivende Marker og derfor ikke saa udsat for Vinden, blev Isen her ofte glat og god til Leg i Vinteraftener især i Maaneskin, gav vist ogsaa baade Tandpine og Hoste.

I regnfulde Tider og under Snesmeltingen om Foraaret kunde der flere Steder paa Markerne og i Engene dannes større eller mindre Søer, som vi paa forskellig Maade havde Glæde af, de var Have for vore Smaaskibe, og i Frosttiden kunde der her laves Glidebaner. — En Begivenhed var det, naar der kom saa meget Vand, at »æ nær Brow« ikke kunde tage det, saa blev der »Flo i æ Liimgrav«, der blev til en eneste Sø, og saa kunde Vandet ved »æ nær Brow« gaa

skummende op baade over Broen og Vejen. Om Somren kunde Grøften næsten ganske tørre ud, dog stod der ogsaa hen paa Somren ofte lidt Vand tæt ved Broen, især lige øst for denne, hvor Grøften var bredere og dybere og benyttedes lidt som Vandingssted. Her kom vi ofte, ogsaa under vor Leg langs den grønne Vej. Her kunde man ligge paa Maven i Engen og se paa, hvad der var; her laa Vandaksenes Blade saa smukt paa Vandet, langs Grøfttekanten stod duftende Mynte; her kunde Hundestejlen og andre Vanddyr ses, thi her var Vandet klart. Haletudserne kunde for Fantasien godt se ud som Hvaler, og de smaa glinsende Hvirvlere opførte deres kredsende Danse paa Vandets Overflade, og af og til kom en langbenet »Skøjteløber« farende i Sæt fra den ene Bred til den anden, kastende Skygge ned i Vandet. Der var i det hele taget meget at se i denne lille Pyt Vand.

6. Markerne (48—68). Paa Kortet vises Agermarkernes Udstrækning omkring Midten af Treserne, Agrenes Retning er angivet ved sorte Linier. De fleste af disse Marker husker jeg kun som Agermark, dog er der en Del, som jeg mindes i deres Overgang fra Hede til Agermark, idet jeg husker, at de dels laa som pløjet Hede, dels at »æ Moor« blev brudt, dette gælder Numrene 48, 49, 50, den vestlige Del af 57, endvidere 58 og, med nogen Tvivl, 63. 52 var ogsaa et af de forholdsvis sent opdyrkede Arealer, jeg husker, der her var Smaagrøfter med hedeagtige Kanter mellem Agrene ligesom langs den større Grøft mellem 49 og 52.

I de fleste Tilfælde havde Markerne ikke særegne Betegnelser. Naar der var Tale om at tøjre Kørerne paa visse bestemte Marker, betjente man sig af Udtryk som: »Vesten for æ Mældvej«, »østen for æ Mældvej« (ogsaa kaldet »æ Dæmningvej«) o. s. v. Enkelte specielle betegnelser havde vi dog, saaledes »æ Dæmningawer« (49), »æ gammel Awer« (64), »æ naer Awer« (56—57), »æ øster Awer« (67—68), som ogsaa kaldtes »æ Foerawer«, fordi Faarene næsten altid havde disse meget magre Agre for sig selv, Faarene kunde dog ogsaa tøjres andre Steder f. Eks. paa 66, den østlige Del af 53 og paa 60.

Fra Midten af Treserne til Midten af Halvfjerdserne forøges Agerarealet meget stærkt, idet, som tidligere omtalt, det meste af det paa Kortet som Hede betegnede Areal blev opdyrket, nemlig 24, 23, 22, 16 og 18. Kun det lille Stykke Hede 21 og den store Østerhede (20) blev tilbage, ja og saa den tilkøbte »Graves Hie«, der ikke er medtaget paa Kortet.

Her skal ikke tales mere om Markerne, det vilde alligevel være umuligt helt at gøre Rede for den rige Mindeverden, der for mig er knyttet til disse Agre — Hyrdelivets tusinde Smaating fra Vaar til Høst, de forskellige Sommertiders Blomster, Insekter og Fugle o. s. v.

En enkelt Ting, vistnok mit først fæstnede Plante-Minde, vil jeg dog her slutte med. Det var, før Laden blev bygget, Faarestien var endnu i Stuehusets Nordende. Det var en tidlig Foraarsdag, og det var første Gang, Faarene skulde tøjres ud paa Græs, vi var kommen saa langt med dem som lidt Nordvest for »æ Tørreklaad«, Lammene sprang kaade omkring, og Faarene sled i Tøjrene, som mine Brødre havde om Armen, jeg kom i Vejen og blev snærret omkuld, og idet jeg fik Hovedet ned til Jorden — det var netop paa Kanten af den grønne Vej — saa jeg i det visne Græs en lille brun Ting, der lignede en Kvast; nysgerrig greb jeg om den med Fingrene, men den sad fast, og idet jeg rykkede til, fulgte der en lille lys Stilk med, jeg forstod nu, at det var noget levende, der voksede op, og jeg blev lidt ked af, at jeg havde rykket det i Stykker.

Arbejdet. Endnu i min Drengetid hvilede en vestjydsk Hedegaard væsentlig i sig selv. Kun faa Fornødenheder købtes, en Del Arbejde udførtes af stedlige Folk, der foruden at dyrke deres lille Jordlod øvede et eller andet Haandværk. Smeden, Skrædderen, Væversken, Tækkemanden o. a. maatte man vel søge Hjælp hos mod Betaling, men det var dog Folk af ens egne. De fleste af Livets Fornødenheder tilfredsstilledes gennem eget Arbejde. Livet levedes næsten kun inden for Ejendommens Grænser: i Gaarden, i Mark, Eng og Hede. Kun kort Tid tilbragtes uden for disse omraader: om Søndagen var een eller flere i Kirke, enkelte Gange, især om Sommeren og i Julen, tog man i Besøg til Slægtninge, en Gang imellem skulde man til Smedie, Mølle, Væverske og til Købmanden i Lyhne, Strellev eller Ølgod, endnu sjældnere en Tur til Købstaden (Varde).

Jævnside med Tidsrytmen fra Foraars gennem Sommer og Efteraar til Vinter gik en rummelig Arbejdets Rytme. Om Vinteren foregik saa godt som alt Arbejde inden for Gaardens Mure, i Foraaret spredtes Virksomheden hurtigt ud over Ejendommens Jord og kulminerede her i den travle Sommertid, da der var Tider, hvor der overhovedet ikke var noget Menneske i Gaarden og knapt nok noget Husdyr, idet saavel Katten som Hønsene drev omkring i det frie. Med Efteraaret begyndte Arbejdet atter at trykke sig sammen i Gaarden, og snart kom saa Vinteren, hvor alt Arbejde igen samledes inden for Hjemmets Mure. Fra Vaar til Høst indskrænkedes Indearbejdet til det mindst mulige, det vil sige: den nødvendige Husholdning, thi ikke alene Pigen var da næsten altid optaget af Udearbejde, men ogsaa Mor tog af og til Del deri, hvad hun, naar hun kunde faa Tid, langt fra var ked af, thi hun følte det som en forfriskende Glæde at komme ud i Naturen og være med ved Hø, Korn og Køer. Naar jeg nu skal give nogle Træk af Arbejdet, bevirker den forskellige Tidsrytme mellem Ude- og Indearbejdet, at disse to Ting væsentlig om-

tales hver for sig, og jeg vil da først omtale Udearbejdet og derefter Indarbejdet, selv om de ikke overalt kan adskilles, navnlig om Vinteren faldt de saa temmelig sammen, idet en Del af Dagens Arbejde foregik ude, i Udhusene, medens de lange Afteners Arbejde for alles Vedkommende fandt Sted inde i Stuen.

Foraaaret. Allerede i Februar kunde der, selv om Vinteren endnu var streng, komme ligesom en Anelse af Vaar; det var dog ikke paa de klare Solskinsdage, thi da var Luften oftest kold og bidende, men det var mest i Dage med overtrukken Himmel, hvor det stærke Lys ovenover Skyerne paa en ejendommelig Maade følte som Varsel om Vaar. Og saa varede det ikke længe, før den første Lærke hørtes. Rigtig Foraarsfornemmelse fik vi dog først, naar vi paa vor Vej til og fra Skolen saa og hørte den første Vibe. Et for os Børn særlig kært Foraarsstegn var, at Faarene læmmede. De smaa langbenede Lams sære Spring og deres energiske Dien var det morsomt at se paa. Men disse smaa Foraarsstegn var ikke det samme som virkeligt Foraar; der kunde gaa mange Uger baade med streng Frost og med Slud og Snestjap, før det blev til Alvor med Foraaaret. Der var Slud saavel i Naturen som i vort Sind, thi vel holdt vi af Vaaren, naar den endelig kom, men vi holdt ogsaa af den friske Vinter, derimod var den sludfulde Overgangstid ikke saa rar og navnlig ikke for os med den lange Skolevej, derfor maatte Vinteren hellere blive ved noget længere, saa at Overgangstiden kunde blive kortere.

I foderknappe Aar blev Faarene lukket ud meget tidligt paa Aaret, for at de selv kunde finde nogen Føde: vissent Græs og, hvor de kunde finde Lejlighed dertil, den unge, grønne, overvintrede Rug. Det kunde ske, at et Faar læmmede ude, saa maatte vi skynde os ud efter baade Moder og Barn, for at dette sidste ikke skulde fryse ihjæl. Undertiden blev Faareflokket overfalden af en voldsom Snebyge eller en Hagelbyge, som drev dem hjem til den lune Faaresti, hvor de saa fik lidt Hø. Lammene og Moderfaarene maatte i nogen Tid holdes inde, naar de øvrige lukkedes ud, men efter nogen Tids forløb maatte ogsaa Lammene og deres Mødre med ud i det kolde Foraar.

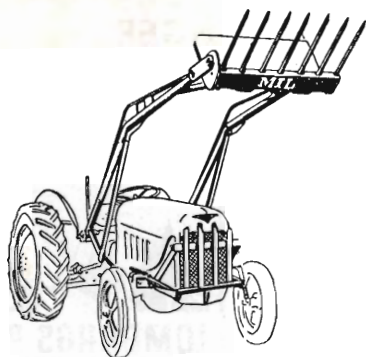
Der kunde gaa lang Tid, før Frostens, »æ Tjæll«, kom af Jorden, men naar saa dette endelig skete, begyndte man at pløje til Kartofler, Byg og Havre. Og saa skulde Gødningen køres ud, dels til Kartoffelagrene, dels til Byggen. Ofte blev der hertil anvendt et eller to Studespand, fordi Hestespandet havde nok at gøre med Pløjning og Harvning. Hvor mindes jeg dette langsomme, knirkende, ofte stædige Studespand, som jeg selv saa ofte har kørt, naar Gødningen skulde køres ud. Først og fremmest den ejendommelige, tykke, flettede Sivpude (æ Studpud), som hver Stud havde om Halsen og som under

Trækket skulde afbøde Trykket af Træaaget, til hvilket Trækket, Hammelrebene (æ Hammelreb) var fæstet. »Æ Studpud«, der var flettet af Søj-Kogleaks, var formet saaledes, at den passede om Studens Bringe; naar den nedenfra var ført op om Studens Hals, trykkes Enderne sammen foroven og lukkedes ved Hjælp af en med et Hovede forsynet lille Træstok, der fra den ene (ydre) Side blev stukket ind gennem Huller i Sivpudens Ender, der blev tvunget sammen om Studens Hals og saa varigt holdt sammen ved en lille med Hovede forsynet Pind, der blev stukket ned i et Hul i den omtalte Træstok. Hvor Hammelrebet gik hen over Studepuden, var denne forsynet med et beskyttende Lag af groft Lærred, der skulde hindre Puden i at skæres i Stykker. Hvor Hammelrebet berørte Studens Side, var der omkring Rebet fæstet en lukket Læderklap, der fordelte Rebets Tryk, saa at Huden ikke gnavedes i Stykker. Det vilde føre for vidt at beskrive Studeseletøjet i alle Enkeltheder, og jeg husker dem heller ikke alle. Det samme gælder Enkelthederne i Vognens Bygning.

Møgvognen havde foruden Bundfjælen to Sidefjæle, der hver især hvilede paa to skraat stillede Vognkæppe. Ved Møddingen fyldte Karlen med en Greb den tomme Vogn, medens den fyldte kørtes ud i Marken. Der kunde være to Spand til at køre ud. Naar man var kommen til Marken med Møglæsset, kørte man langs Agerens Midte og læssede af, først løftede man den bageste Ende af venstre Sidefjæl op over Vognkæppen og lod den falde ned, saa at den slæbte paa Jorden, derpaa ragede man med en »Mooggrev«, en togrenet Jernkrog paa et Skaft, en passende Dyngge Gødning af Vognen, saa kørtes der lidt frem, hvorpaa den samme Operation gentoges, medens den venstre Sidefjæls Bagende stadig slæbte paa Jorden. Saaledes blev man ved, til Vognen var tømmt, i Almindelighed var der vist 4—5 Møgdynge i hvert Læs, det kom an paa, at de blev lige store, med passende og lige store Afstande, saa at der kunde komme et ensartet Lag Gødning paa hele Ageren, naar Pigen kom for at sprede Gødningen med Greben. Naar man havde aflæsset, lagdes den løse Sidefjæl op paa Bundfjælen med den forholdsvis rene Yderside opad, saa satte man sig op paa denne Sidefjæl med Benene ned i Mellemrummet mellem For- og Baghjul, og saa kørte man hjem til Møddingen med den tomme Vogn og fik Studepanden skiftet om for den Vogn, som imidlertid var bleven fyldt, saa kørte man atter ud o. s. v.

Naar Gødningen var spredt og nedpløjet og Marken harvet, blev Sæden saaet med Haanden, hvad Far altid selv gjorde; til Saasæden benyttedes den omtalte Sædkurv, der hvilede paa venstre Hofte og bares i en Rem op over højre Skulder. Sædemanden gik langsomt i et ganske bestemt Tempo, langs Midten af den ene Halvager, greb

Mil hydrauliske læsseapparat

leveres passende til FERGUSON, FORDSON
og NUFFIELD traktorer.

Mil læsseapparat med gødningsgrabbe
passende til

FERGUSON	kr. 2.510,—
FORDSON	» 2.625,—
NUFFIELD	» 2.935,—

Mil læsseapparat kan endvidere monteres med
jordsluffe, roegrabbe og løftekrog.

Læsegaflen af- og påmonteres på få minutter uden
brug af skruenøgle.

Mil læsseapparat betjenes af een mand.

Mil læsseapparat betyder billigere, hurtigere og
nemmere arbejde.

Brochurer sendes gerne på forlangende.

LANGREUTERS

Gl. Kongevej 3 - København V. - Hilda 1090

**Den Sjællandske
Bondestands Sparekasse**

Philipsen & Hall A/S

Sct. Mathiasgade 88 . Viborg
Elektriske anlæg
Vandværksanlæg
Telefon 173 og 174

Tårnsilosten
Drænrør
Baumadæk
Tagsten
Mursten

KÄHLERS Teglværk
Korsør

Røde drænrør

føres altid på lager fra 2"
til 8" - Tilbud til tjeneste

A/S **Gammelgaard
Teglværk**
Telefon 187 - Skive

Frøavlscentret

HUNSBALLE
Holstebro - Tlf. 533
Frøavl og frøhandel

**Herning Hede-
& Discontobank**

10—12½, 14½—17
Telefon 5 . 273 . 720

GENERAL MOTORS AUTOMOBILER
Lager af gode, brugte vogne

PETER HENRIKSEN

DUMPEN 12-14

Telefoner 1250—1251—1252—874 Rigstlf. 4

VIBORG

Stort autoværksted . Malerværksted . Fabrik for cylinder service
Diesel autoelektrisk afdeling . Lager af reservedele og tilbehør

AKTIESELSKABET
NORDISK BRANDFORSIKRING
 ALLE ARTER FORSIKRINGER
 GRØNNINGEN 25 - KØBENHAVN

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

v/ *C. M. Christiansen, Aarhus*
 Telefon Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12
 Fabrikation af jordbrugskalk samt foderkridtmel

LOMBORGS PLANTESKOLE
 GRANHØJ v. AALBORG

TLF. 2 01 01

TLF. 3 40 40

Stort farveillustreret katalog
 sendes gratis
 på forlangende

Det gensidige forsikringselskab

Dansk Plantageforsikringsforening

tegner forsikring for genplantningsværdien for nåletræs-
 plantager overalt i Danmark. — Indskud een gang for
 alle 1 kr. pr. ha. Årlig præmie pr. ha 50 øre, minimum
 2 kr. Vedtægter og indmeldelsesblanketter ved henven-
 delse til **FORENINGENS KONTOR I VIBORG**
 Telefon 1340

Røde drænrør

indtil 16" diameter

A/S Hvorslev Teglværk
 pr. Ulstrup - Tlf. 67 Ulstrup

Stenvad

CEMENTSTØBERI

Telf. 6 Stenvad

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres

Altid leveringsdygtig

**Børnelammelses- og
 ulykkesforsikring**

Den gensidige
 Landbo-Sygeforening

Vesterbrogade 15

København V

Telef. 6659 - 5974

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62
 og fiskerihavnen

Skive Cementstøberi

KNUD ØSTERGAARD
 Telefon 921

NORMRØR

med garantimærket Δ

Imprægnering

Brøndrør

Aktieselskabet
L. Hammerich & Co.
 Specialforretning i bygningsartikler
 Grundlagt 1854 Tlf. 271 55 (3 lin.)
Aarhus

**HAMMERUM
 HERREDS**

Spare- og Laanekasse

Herning - Telf. 10 . 314

Østergade 6

Kontortid: 10-12,30 og 14,30-17

Teglværkernes

SALGSKONTOR

ESBJERG

Telefon 265 - 546

Drænrør

2" - 15"

Mursten - Tagsten

gi'r Grøde

Faa fuldt Udbytte af
 Jorden. Brug vor anerkendte
 Jordbrugskalk
 — det betaler sig!

GUG KALKVÆRK A/S
 Elmølle 2, Hasseris Tlf. Aalt org 21288.

**Krogsgades
 Cementstøberi**

J. Halvorsen & Sønner
 Kontor:
 Dannebrogsgade 22, Aarhus
 Telefon * 2 55 99

Ny fabrik i Vejlbj

Alt i betonvarer D. S. 400

A/s Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896

Telefon 94 Skive

FRØAVL FRØHANDEL

en passende Haandfuld Sæd med den højre Haand og strøede i en Bue fra højre til venstre Sæden ud saaledes, at den faldt jævnt over det hele. Det er en alvorsfuld Kunst at saa Sæden jævnt og hverken for tæt eller for tyndt. Efter Saaningen blev Sæden harvet ned med den lette Træharve og derpaa tromlet med en Trætromle. Naar man tromlede, stod man oprejst paa det Tromlen overdækkende Parti ved Tromlestangen, var Bunden ujævn, maatte man passe paa at holde Balancen.

I Saatiden var der yderligere i Marken tre Ting, som vi Børn kunde tage Del i: 1/ at jævne Marken (o jawn Knold), 2/ at samle Sten (o sammel Stien) og 3/ sprede Mulvarpeskud (spree Moolhwerskoodd). Ikke alene i de Aar, da et Hedestykkes Opdyrkning stod paa, men ogsaa senere, naar det gjaldt Pløjning af gammel sejt Græsland, var det saaledes, at Pløjeflaggerne ikke blev tilstrækkelig sønderdelt under Markbehandlingen; selv naar der var saaet og harvet, kunde der ligge store Knolde, ja alenlange Stykker, som Tromlen ikke kunde tromle ned; saa maatte vi gaa Marken igennem Ager for Ager og slæbe disse Knolde hen og se at faa dem anbragt i Fordybninger og sparket ned, saa at Marken ikke skulde være for ujævn, naar Høsttiden kom. — Dernæst var der Markstenene, hvoraf der paa visse Steder var mange, de skulde pilles op og samles sammen i Dynge i Agerrenderne eller ved Kanten af Marken, hvorfra de saa ved Lejlighed blev kørt hjem til Stenbunken ved Gaarden. Før min Tid var der paa denne Maade samlet mangfoldige Læs Marksten, der var bleven anvendt dels som Fyldsten under Bygningerne, dels til Brolægning i Stald, Gaardsplads og ved Møddingen. Under senere Pløjninger opløjedes der stadig nye Sten, der skulde samles og køres hjem til Stenbunken, der i de senere Aar havde sin Plads ved Nordenden af Ladens Østside. I de ofte kolde og bidende Foraarsdage var det ikke altid saa rart at være Knoldesparker og Stensamler, især naar der var saa meget at gøre, at Arbejdet blev langtrukket. Saa var det morsommere at sprede Muldvarpeskud, dette Arbejde kunde lettere overses, selv om det kunde være drøjt nok for en lille Dreng at magte den store Skovl, især naar man kom ned til den nederste fastere Del af Muldvarpeskuddet, der hang fast i Græsset; der maatte ikke saa gerne efterlades et fast Lag Jord, der hvor Muldvarpeskuddet laa; men det var mere oplivende at færdes her paa Græsmarken end paa Pløjejorden, og paa Græsmarken kunde det ske, at man stødte paa en Lærkerede.

Til det tidlige Foraars Arbejde hørte Lægning af Kartofler, hvoraf der dyrkedes mange, dels til Menneskeføde, dels til Svinene. En Tid, da der avledes særlig mange Kartoffler, blev der ogsaa lavet Kartoffelmel i større Stil, en ejendommelig Fabriksvirksomhed

i det smaa, som vil blive nærmere omtalt under Efteraarsarbejdet. Kartoflerne lagdes efter Ploven, man havde de i Forvejen udvalgte middelstore Kartofler i en Spand eller i et Forklæde, der var bundet om Halsen eller om Livet, man gik i Furen efter Ploven, og med bestemt afpassede Mellemrum lod man en Kartoffel falde ned i den ompløjede Jords nederste Kant; trillede en Kartoffel ud, maatte den skubbes tilbage og trykkes fast med Foden. Naar Plovspandet senere vendte tilbage fra den anden Side af Ageren, blev de lagte Kartofler dækkede af Plovfuren. Kartoffelmarken gødedes oftest paa sædvanlig Maade, men skulde der spares paa Gødningen, blev der klattet, d. v. s.: der blev anbragt en Haandfuld Gødning ved hver Kartoffel; hertil kunde man jo ikke saa godt anvende den forholdsvis bløde Gødning fra Møddingen, derimod kunde den tørre, fasttrampede, strøelsesrige Gødning fra Faarestien udmærket anvendes hertil, dens Konsistens var nærmest som Hedetørv.

Boghveden er vist den Kulturplante, der har præget sig stærkest i mit Sind. Tager jeg Boghvedegrøden med, kan jeg sige, at gennem alle Sanser vævede Boghveden sig ind i Bevidstheden; dog maa det siges, at gennem Smagen modtoges Boghveden ikke udelukkende med Velbehag. Fra min første Tid mindes jeg, at vi fik en graalig eller mere eller mindre blaasort Boghvedemelsgrød, som vi Børn ikke syntes om, i hvert Tilfælde ikke i varm Tilstand, da var den blød og vammel; bedre gik det, naar vi, efter at den var blevet kold og ganske fast, fik den i Mælk som Mælkoggrød, da var den vamble Smag borte. Saa vidt jeg kan skønne, maa denne Grød være lavet af Mel, der var frembragt ved Maling af hele (eller kun lidet afskallede) Boghvedefrugter, saa at ogsaa Skallerne, Frøgemmet, var malet med, hvilket gav den den ejendommelige Farve. Den almindelige Boghvedegrød, hvortil der brugtes afskallede Gryn, syntes vi godt om, den fik vi ret ofte som den ene Ret ved Middagen, »æ Unnen«, der indtoges ca. Kl. 12. Det var vist ogsaa i Almindelighed denne Grød, der i den travle Høsttid blev som Davre bragt ned til Høstfolkene i Engen.

Boghveden dyrkedes især paa den tørre sandede Jord hjemme ved Gaarden, især Nord, Vest og Syd for denne, undertiden dog ogsaa længere ude i Marken. Boghveden var ligesom Spergel første »Kjærre«. Det foregaaende Efteraar var Græsajorden bleven skrælpøjet (fællet) og blev i denne Tilstand liggende til langt hen i Foraaret, thi Boghveden skulde saas sent, saa sent, at man kunde vente, at der ikke mere kom Nattefrost, som Boghveden ikke kan taale, naar den først er kommen over Jorden. Dette Forhold gav, i det mindste for mig, Anledning til megen Sorg, thi to af min første Drengetids kæreste Fugle havde i Foraarstiden deres Reder her, og disse blev med Æg eller Unger pløjede ned, naar Boghveden endelig skulde

saas. Disse Fugle var Digesmutten, »æ Disvit«, og Præstekraven, »æ Sandebret«. Den første, æ Disvit, var let at kende paa de hvide Striber og Pletter, især ved Haleroden, og dens meget hurtige men korte Flugt fra Sted til Sted, og naar den et Øjeblik satte sig paa en Knold, en Sten eller et andet Fremspring, vippede den meget energisk med Halen, frembragte nogle hurtige, fremadrettede Ryk i Forkroppen og udstødte samtidigt en ejendommelig skarp Lyd, som det er vanskeligt at gengive, men Ordet Disvit minder mig derom. Den havde Rede inde i Mellemrummene mellem Tørvene paa Nordsiden af det nordre Kaalgaardsdige. Men naar der om Foraaret laa pløjet Grøn-jord, byggede den med Forkærlighed i de lange, snevre Mellemrum under Plovfurerne.

»Æ Sandebret« havde derimod sin Rede ovenpaa Jorden, der kunde her dog næsten ikke være Tale om Rede som hos andre Fugle, thi Reden var kun en meget svag Fordybning, brolagt med ganske smaa Sten; her laa 4 Æg, der ligesom Reden næsten ikke var til at faa Øje paa, da det hele ganske faldt sammen med den graa smaa-stenede Jord rundt omkring. Fuglen selv lignede ligeledes Bunden i Farve; naar den stod stille, var den vanskelig at faa Øje paa, skønt den ikke var saa lille, men naar den saa løb hen over Jorden og lod sin Stemme høre, opdagedes den lettere. Jeg løb saa efter den og kunde komme den ganske nær, før den fløj, den satte sig dog snart igen for at lokke mig længere bort fra det Sted, hvor den havde sin Rede.

Naar Tiden kom, da Boghveden skulde saas, blev den fællede Jord pløjet og harvet, Boghveden blev saadet, nedharvet og tromlet. Ved Pløjningen gik alle Reder med Æg og Unger til Grunde, det var en stor Sorg. Men Sorgen veg noget for det nye, der skete. Det varede ikke længe, før Boghveden spirede. Det var skønt at se Rugen spire om Efteraaret, og Byggen og Havren om Foraaret, men det var noget særegent ved Boghvedens Spiring; maaske var det, fordi der paa den Tid ikke var andre spirende Sædarter, men det var dog nok de store brede Kimblade, der gjorde Indtryk. Boghveden voksede hurtig. I den Tid lagde vi dog ikke saa megen Mærke til den, som naar den Tid kom, da den begyndte at blomstre; snart laa den hele Mark som et tæt hvidt Tæppe med et fint rødtligt Skær, et herligt Syn, nu var det Højsommer, en blomstrende Boghvedemark. Ikke alene gennem Øjet indsugede man Herligheden, men hele Marken duftede sødt af Blomsternes Honning, og gennem Øret fyldtes Sindet af en betagende Sommertone af tusinde Biers Summen, naar de travlt fløj fra Blomst til Blomst for at samle Honningen. Og saa var Boghveden saa dejlig sval at føle paa, naar man stak Haanden ned mellem de tæt stillede Planter og strøg over de tykke, glatte, kølige Stængler, og disse var med deres rødlige og gulgrønne Farver saa underlig klare og saa

saa saftige ud, at man skulde tro, at de ogsaa maatte smage godt; men prøvede man at bide i dem, skuffedes man dog. Smagsindtrykket stemte ikke med de herlige Indtryk, man fik gennem de andre Sanser.

Naar Boghveden havde afblomstret, tiltrak den ikke vor Opmærksomhed saa meget som i Blomstringstiden. Den blev, efterhaanden som Frugterne modnedes, mere og mere brun. Hen mod Efteraaret var den moden til Høstning. Naar den var høstet, blev den revet sammen i Hobe, Dysser, helst saa regelmæssigt som muligt og saaledes, at Rodenden vendte opad. Paa denne Maade tørredes de saftige Stængler hurtigst. Naar Dysserne var tørre og skulde køres ind, blev de først vendt og laa saaledes i nogen Tid, for at Undersiden kunde blive helt tør før Indkørselen. Det var vanskeligt at faa Boghveden tør nok. Den skulde tærskes straks, thi den vilde ellers let mugne i Laden, idet de saftige Stængler vanskelig kunde blive helt tørre.

* * I få ord — ★

Hedeselskabets forretningsførere

Hedeselskabets hidtidige forretningsfører for Arrild distrikt, gårdejer Alfred Christensen, Sandet, Arrild, har ønsket at afgive dette hverv, som derefter er overtaget af gårdejer Laust Uhd, Roost, Branderup.

Hedeselskabets hidtidige forretningsfører for Abild distrikt, landmand Endrup Jacobsen, Abild, Tønder, har ønsket at fratræde, hvorefter dette hverv er overtaget af landmand Arne Andersen, Travsted, Jejsing.

Da Hedeselskabets hidtidige forretningsfører for Ramme distrikt, stationsforstander I. P. Gjølrup, Faare, har ønsket at fratræde, er dette hverv overtaget af gårdejer Niels Sejer Yderstræde, Ramme.

Forretningsførerhvervet for Skelskør distrikt er overtaget af overforvalter F. Larsen, Borreby, Skelskør, i stedet for sagfører M. Aabin, Skelskør, som har ønsket at afgive dette hverv.

*

Vildtbiologisk Station på Kalø har udsendt en godt hundrede sider stor oversættelse af en amerikansk vildtbiolog, prof. D. L. Allens undersøgelser vedrørende fasanens liv og færden i Amerika, hvor fasanen ligesom i Danmark er indført, men i enkelte dele af Nordamerika er blevet et jagtvildt, der i udbredelse er lige ved at overgå alt andet vildt. Udsendelsen på dansk er et led i Vildtbiologisk Stations arbejde for at skabe kendskab til fasanens liv og de betingelser, hvorunder den trives, således at bogen kan medvirke til at finde frem til den rette form for vildtpleje.

Samtidig har Vildtbiologisk Station udsendt hefter med beretning om »Ringmærkning af agerhønen i 1950—54« og »Danske råbukkeopsatser« i tiden 1948—55. Sålænge oplag forefindes kan publikationerne fås ved henvendelse til Vildtbiologisk Station.

*

90 % af staden Roms juletræer var i år danske.

*

Have- og plantningsforeningen for Holstebro og omegn fik i fjor et ekstraordinært bidrag på ialt 500 kr. fra lokale pengeinstitutter i anledning af de sandstormsskader, der sidste forår anrettedes på Holstebroegnen. Bidraget vil blive anvendt til særlige opgaver, oplyste formanden, gårdejer Laurits Vestergaard, Tvis, på den nylig afholdte

generalforsamling. Foreningen har iøvrigt i 1957 uddelt 56.700 nåletræer og 11.800 løvtræer, en del mindre end året før.

*

Lidt historie fra egnen omkring »Kongenshus«.

Endnu omkring 1910 var det et trælsomt slid at ernære sig på Alheden, skriver en meddeler til tidsskriftet, og fortæller derpå følgende om Jacob Dørh (død 1918):

Jacob Dørh hentede revlingris på Kongenshus, bandt risene til fejekoste og kørte disse på trillebør til Skive (eller Viborg). En sådan tur på

50 km endte han på een dag, og så sang han endda, når han vendte tilbage. Nå — brændevinen kostede jo også kun 27 øre pr. flaske dengang. Kostene solgte han til træhandlerne i Viborg og Skive for 20 øre stykket, et rart supplement til hans alderdomsunderstøttelse — 4 kr. pr. måned var selv med datidens priser langt fra tilstrækkelig til, at der kunne føres en blot nogenlunde tålelig tilværelse.

Jacob Dørh, gift med Margrete Laier, boede oprindelig i et hus i Stordalen ved Kongenshus opført hovedsagelig af lyngtørv og tildels indgravet i bakken. De havde 9 børn. Der var kun opdyrket meget lidt af jorden, der dyrkedes med kartofler og lidt spergel til geden, der var eneste husdyr i mange år. Senere, omkring 1875, byggede Jacob Dørh en bygning et par hundrede meter øst på med een stue med lergulv i den ene ende og stald til geden i den anden ende. Jacob Dørhs datter og svigersøn Knud og Marie Krestine Løkkegaard overtog senere ejendommen og opdyrkede efterhånden de 19 tdr. land og opførte nye bygninger, som senere er flyttet ud til landevejen. Billedet viser Knud Løkkegaards første ejendom. Den stråttækte bygning er den som Jacob Dørh opførte.

*

Vejle og omegns plantningsforening har i 1957 udleveret 113.000 nåletræer og 28.000 løvtræer. Foreningen, hvis formand er konsulent Martin Nielsen, har i årets løb anvendt et større beløb til forsøgsplantningerne i Skovbølling mose og beplantning af Hvejsel mose.

*

Løgstør plantningsforenings bestyrelse har konstitueret sig med gårdejer Erling Pedersen, Mjallerup, som formand i stedet for skovrider Bavngaard, der er fraflyttet egnen.

*

Hammerum herreds plantningsforening, hvis formand er gårdejer K. Skov Olesen, Langelund, har i 1957 udleveret 194.600 nåletræer og 43.400 løvtræer til 300 modtagere. Efter 29 års virke som kreds-

forstander er fhv. gårdejer Søren Torsted Sørensen, Bording, afløst af sin søn H. P. Torsted Sørensen. Gårdejer Peter Fejerskov, Lind, fik for 25 års virke som kredsforstander overrakt et sølvbæger.

*

I Kongerslev-Kondrup kommune har fabrikant la Cour, Pindstrup, med kommunens interesserede støtte overtaget udnyttelsen af ca. 250 ha af Lille Vildmoses tørvejord foruden en del arealer, han i forvejen ejer, og er på fabrikken, der regner med at kunne beskæftige ca. 20 helårsarbejdere og i sæsonen yderligere ca. 150 mand.

*

Aalborg, Nibe og omegns plantningsforening har i 1957 udleveret 92.900 nåletræer og 73.300 løvtræer, betydeligt mere end i foregående år.

*

På Videbæk og omegns plantningsforenings generalforsamling oplyste formanden, gårdejer N. Vejlgaard, at der i årets løb var udleveret 28.000 nåletræer og 9700 løvtræer, en større procentdel løvtræer end ellers.

*

U.S.A.s ambassadør i Danmark Val Peterson var den 29. januar på officielt besøg i Viborg. Under besøget foretog ambassadøren en udflugt til omegnens ledsaget af formanden for Hedeselskabets bestyrelse, kammerherre Lüttichau og direktør Niels Basse. Udflugten afsluttedes med et besøg på »Kongenshus«, hvor direktør Basse fortalte om Hedeselskabets virksomhed og om oprettelsen af Mindeparken for Hedens Opdyrkere.

*

Løgstør plantningsforening har i 1957 til 214 modtagere leveret 111.100 nåletræer og 31.600 løvtræer. 788 kr. er anvendt til uddeling af gratis planter ved de nye ejendomme ved Beltoftgaard. Af de af foreningen ejede arealer ved Trend er frasolgt 10 parceller.

*

Dronninglund plantningsforening har holdt generalforsamling under ledelse af formanden, proprietær Otto Bang, Holtet. Foreningen havde i 1957 udleveret 64.300 nåletræer og 12.400 løvtræer.

*

Hadsten plantningsforening udleverede i 1957 11.500 nåletræer og 9500 løvtræer. Skovrider Søren Grosen holdt ved generalforsamlingen foredrag om træplanternes gødningsproblem.

*

I Hedeselskabets Tidsskrift nr. 15 i fjor gengav vi et islandsk frimærke, der var udsendt som agitation for skovplantning, bl. a. påtrykt teksten: »Klæd landet«. Det svenske »Skogen« supplerer nu med en oplysning om, at også andre lande har udsendt frimærker med motiver fra skoven. Lichtenstein har således i 1957 udsendt et 10-rappen mærke med en ædelgran som motiv, et 20-rappen med motiv vildroser og et 100-rappen med birke som motiv. Vesttyskland har udsendt 10 og 20 pf. mærker og Saar 20 fr. og 35 fr., alle såkaldte Europamærker med en eg som motiv. »Skogen« foreslår, at Sverige også udsender et skov frimærke.

Hvad om vi herhjemme udsendte et mærke som agitation for læplantning?

*

Plantningsforeningen for Rougsø og Sønderhald herreder har i 1957 til 27 modtagere fordelt 40.000 nåletræer og 9200 løvtræer.

*

Knudmose i den sydlige udkant af Herning by — den mose som St. St. Blicher i »Æ Bindstouw« kalder »en fåle stue mues« — er efterhånden næsten afgraved for tørv og også tildels afvandet, således at den nu som mose kun er af meget lille omfang. Herning kommune har fra tid til anden opkøbt væsentlige arealer i mosen og bl. a. udlagt en del til industriarealer. Kommunen har nu planlagt at gennemføre, at mosen indgår i de såkaldte »grønne områder« udenom byen.

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med finsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødugerne.

Spørg Hedeselskabet.

HØJSLEV TEGLVÆRKER A/S

Prima, røde drænrør

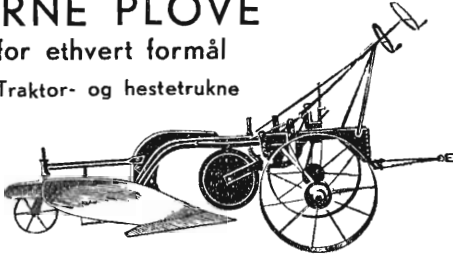
i størrelse fra 2 til 15 tommer

Indhent tilbud - Tlf. Højslev 3

MODERNE PLOVE

for ethvert formål

Traktor- og hestetrukne

Bovlund 24" traktorplov, type 9 H

Hedeselskabet bruger „Bovlund“ plove

Plovfabrikken »Bovlund«

H. WILKENS

Bovlund pr. Branderup J.

Telefon: Branderup J. 66

Mejeriernes og Landbrugets ULYKKEFORSIKRING

Telefon Minerva 350
Gensidigt selskab

★

Ansvarsforsikring

Vester Farimagsgade 19
København V.

★

Automobilforsikring

ELEMENTBRØER

Jernbetonspunspanker — Specielle emner efter opgave.

N. SKYTTE

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601—602

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Alt i batonvarer efter D. S. 400

Randers

MØRTELVÆRK OG
BETONRØRSFABRIK

v/ Marius Ødum

Kristrup pr. Randers
Tlf. 400 Randers fri not.

Kun Δ mærkede varer
føres

Største lager
Bedste kvaliteter
Forlang tilbud

PALUDANS PLANTESKOLE A/S

KLARSKOV

Skovplanter, hæk- og
hegnplanter, allétræer

Forlang prisliste

TELEFON KLARSKOV 9

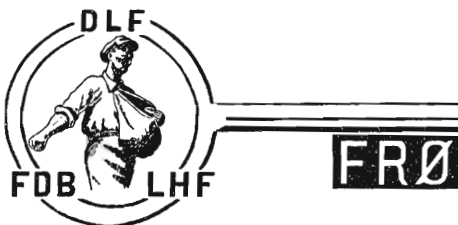
Hulkjærhus

Planteskole

RØDKJÆRSBRO

Telefon Ans 25

Planter til skove,
læhegn og haver

Tænk på foråret

bestil markfrø nu

Erfarne landmænd foretrækker frø fra **F. D. A.**

af **D. L. F.s** avl, og frøet bestilles allerede nu

i brugsen eller landbo- og husmandsforeningerne

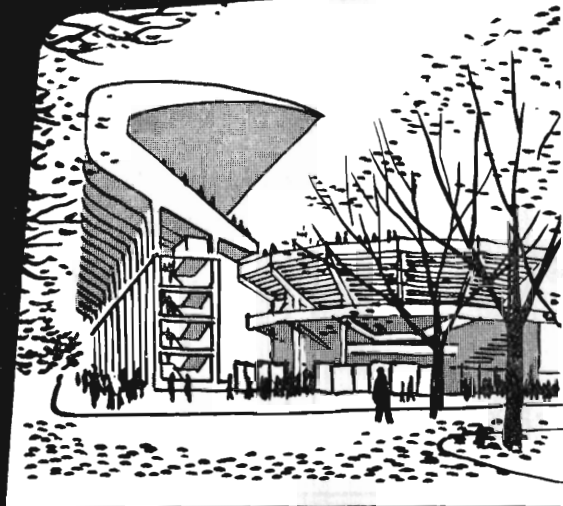
Aarhus Privatbank

Aarhus

Stiftet 1871

København

RAPID CEMENT

den hurtighærdnende
PORTLAND-CEMENT
til betonarbejder,
der skal være hurtigt færdige

FORHANDLERE ØVER HELE LANDET

Brostrøm^s Planteskole

VIBORG
ved C. Nielsen
Telefon 42

leverer alle planter for
HAVE, MARK og SKOV
Hårdføre og veldrevne arter
for ethvert formål

Bjerringbro Cementvarefabrik

ved Th. Petersen
Tlf. 111 Bjerringbro

ALLE

△ MÆRKEDE RØR
imprægnerede
og uimprægnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

II. Struers chemiske Laboratorium

Apparater
Instrumenter
Glasvarer
Kemikalier

Leverandør
til Hede-
selskabets
laboratorier

AARHUS
3 16 11

KØBENHAVN
C 1402

ODENSE
3602

Kaas- Briketter

Hovedforhandler:

Nordjyllands

Kulkompagni

Nørresundby

Telf. 4227 . 4228

Fabrik: Kaas

Telf. Kaas 11

CREDITKASSEN FOR LANDEJENDOMME I ØSTIFTERNE (Landcreditkassen)

Laan mod 1. Prioritet i Landbrug, Skov- og Havebrug
samt Grundforbedringslaan

Aksel Jensen,

K. Simonsen,

H. L. Bardenfleth

STATSANSTALTEN FOR LIVSFORSIKRING
ÆLDST STØRST

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby - Telf. 1055 (2 lin.)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

**Dansk Andels
Cementfabrik
Nørresundby**

Prima
Portland
Cement

Special-
cement
"Record"

**Betonklinker
Isoleringsplader**

A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELF. HERBORG 12

Røde
DRÆNRØR
fra 2"—12" have
altid på lager
Forlang tilbud
"Sofienlund"
TEGLVÆRK
Telefon 10 Ulstrup

A/S **RØCONTORET**
KOLDING

Telf. 43 - 313

**FROAVL
FRØHANDEL**

Alt i cementvarer,

rør i alle gængse størrelser efter ingeniørf. normer

Tjæreborg Cementstøberi,

Hurtig levering Telefon 21 Reel betjening

Kloakrør — Landbrugsrør
Monierrør — Spidsbundsør
Mærket Δ 33, leveres overalt

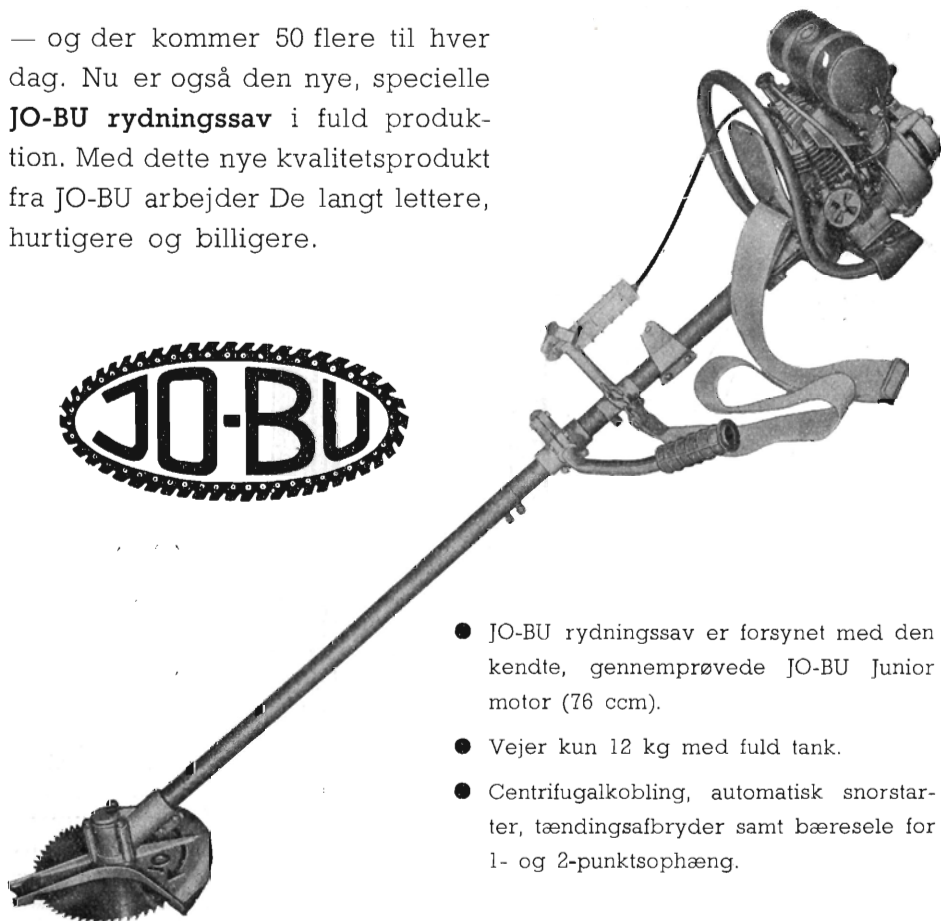
Hovedkontor tlf. Ringsted 468
Fabrik: Hedehusene, telef. 18
— Birkerød — 468

Ringsted Cementvarefabrik og Tømmerhandel A/S

AALBORG
AKVAVIT.

40.000 JO-BU motorsave er nu i arbejde

— og der kommer 50 flere til hver dag. Nu er også den nye, specielle **JO-BU rydningssav** i fuld produktion. Med dette nye kvalitetsprodukt fra JO-BU arbejder De langt lettere, hurtigere og billigere.

- JO-BU rydningssav er forsynet med den kendte, gennemprøvede JO-BU Junior motor (76 ccm).
- Vejer kun 12 kg med fuld tank.
- Centrifugalkobling, automatisk snorstarter, tændingsafbryder samt bæresele for 1- og 2-punktsophæng.

Forlang brochure eller aftal tid for en demonstration

Aktieselskabet **NORDISK VENDOR**

TORDENSKJOLDSGADE 14 — KØBENHAVN K. — TLF. BYEN 9825

Repræsentant:

HILMER HANSEN, Hillerødvej 42, Frederiksværk — Tlf. Frederiksværk 616